

forfatterne ikke selv i langt højere grad eksplicit har forholdt sig til introduktionen. Formentlig havde det også medvirket til, at essaysamlingens målgrupper var trådt klarere frem.

Helle Ploug Hansen
Professor, antropolog
Institut for Sundhedstjenesteforskning
Syddansk Universitet

Helle Rydstrøm: *Embodying Morality. Growing Up in Rural Northern Vietnam.* Honolulu: University of Hawai'i Press 2003. 234 sider. ISBN 0-8248-2524-1. Pris: \$45.

Som en af de første, der i 1990'erne fik tilladelse til at lave feltarbejde i Vietnam, opholdt Helle Rydstrøm sig i 1994 i en nordvietnamesisk kommune, hvor hun studerede børneopdragelse med særligt fokus på, hvordan kønsforskelle inkorporeres i barnet fra dets første leveår. Inspireret af Bourdieu og feministiske teorier tager analysen udgangspunkt i diskussionen om kropsliggørelse (embodiment), som i 1990'erne begyndte at spille en central rolle i antropologien, ikke mindst inden for den medicinske antropologi. Kroppen, foreslår Rydstrøm, kan ses som en analytisk kategori, der kan bruges til at ophæve skellet mellem det biologiske og det sociale køn. Kroppen, forstået som dens fysiologiske egenskaber såvel som den måde, hvorpå disse konstrueres i en særlig kontekst, gør skellet mellem essentialisering og social konstruktion uholdbart. Gennem en diskussion af habitus og måden, hvorpå muskulære mønstre og verbale udtryksformer bliver til permanente dispositioner, viser hun, hvordan kønnede moralske værdier inkorporeres gennem hverdagslivets praksis.

Moral er et omdrejningspunkt for social interaktion i Vietnam. Først moral, derefter viden, siger den klassiske konfucianske doktrin, der stadig spiller en stor rolle, om end den manifesterer sig som en kompleks synkretisme, hvor ikke mindst et halvt århundrede med kommunistisk ideologi har en central plads. Moral hænger for vietnameserne tæt sammen med kropslige udtryk og kropslig kontrol (kropsholdning, stemmeføring m.m.), noget, der i særlig udpræget grad gælder for kvinder. Piger og kvinder anses for eksterne i forhold til den patrilineære slægtskabsgruppe. I modsætning til drenge, der er født med slægtskabsgruppens nedarvede ære, omdømme og moral, er pigerne født som ubeskrevne blade, der skal formes og oplæres i korrekt moralsk adfærd. Et centralt begreb i denne proces er *tinh cam*, der betyder noget i retning af følsomhed eller sensitivitet over for sociale sammenhænge – at kunne handle og opføre sig passende i diverse sociale situationer. Rydstrøm viser gennem detaljeret beskrivelse af interaktionen mellem voksne og børn, hvordan sensitiviteten over for det sociale liv bliver en kropsliggjort del af pigers habitus og noget, der ikke reflekteres over til daglig. Gennem denne gradvise inkorporering af *tinh cam* kan en pige opnå et godt omdømme og dermed tilføre sit hushold og sin patrilineære familie hæder og ære. Det er kvindelige slægtninges ansvar, at dette bliver tilfældet, og det er generelt kvindelige familiemedlemmers ansvar, at ro og harmoni opretholdes i familien. En pige, der ikke opfører sig ordentlig, dvs. moralsk passende, kan starte en dominoeffekt, hvor hendes egen såvel som hendes kvindelige slægtninges sociale position er på spil og i sidste ende dermed også hendes patrilineære

families omdømme. Omdømme og moral er i fare, når som helst en pige eller kvinde er involveret i en konflikt. Det er ikke på samme måde tilfældet for den mandlige slægtning, og kvinder kommer derfor til at spille en central rolle i opretholdelsen af familiens lykke og harmoni.

Drenge er født med symbolsk kapital. Dregebarnets krop er i sig selv udtryk for den agtelse og respekt, familien har oparbejdet gennem generationer. Yderligere agtelse kan opnås gennem loyalitet over for patrilineære forfædre, og særligt den ældste søn spiller en central rolle i forhold til familiens rituelle forpligtelser. Fødslen af et dregebarn er derfor vigtig, og Vietnams tobørns politik sætter familien i et stort dilemma efter fødslen af pige nummer to. Det er dog vigtigt at påpege, at både piger og drenge er vigtige for skabelsen af en lykkelig familie, og den ideelle situation er, at få såvel en datter som en søn.

Skolesystemet spiller også en central rolle i opdragelsen af børn i Vietnam. Det kommunistiske styre har prioriteret uddannelse højt, og der er i den officielle diskurs, i skolesystemet såvel som andetsteds i samfundet, lagt stor vægt på ligestillingen mellem kønnene. Der er dog, påpeger Rydstrøm, en manglende konsistens mellem denne officielle retorik og den reelle praksis i uddannelsessystemet. I praksis er der også her fokus på pigers og drenges moral og på *tin h cam*. Gennem kropslig praksis socialiseres børnene til moralsk passende kvindelig og mandlig adfærd. Alligevel giver skolerne reelt mange kvinder mulighed for uddannelse og for et andet liv end det, deres forældre i landkommunerne har levet. Skolerne kan derfor siges såvel at reproducere som transformere eksisterende moralbegreber. Afslutningsvis konkluderer Rydstrøm, at de moralske principper, der overføres til børnene, er et resultat af såvel konfucianistiske som taoistiske og kommunistiske traditioner, og at de derfor har været udsat for gennemgribende forandringer i Vietnams turbulente historie, men at der også er en tydelig kontinuitet i de måder, hvorpå kvindekroppen er blevet tillagt og stadig tillægges betydning.

Det er en fornøjelse at læse Helle Rydstrøms beskrivelse af livet i Nordvietnam, hvorfra der stadig kun findes meget lidt antropologisk litteratur. Det er også inspirerende at få illustreret, hvilken indsigt kroppen som analytisk begreb kan give os i vietnamesisk moral og personopfattelse, om end dette fokus også efterlader læseren med ubesvarede spørgsmål. Ved hovedsagelig at tage udgangspunkt i beskrivelser af interaktioner fra noter, bånd og video er det i høj grad forfatterens udlægning af, hvad der er på spil, vi præsenteres for. Sjældent hører vi, hvad folk selv har udtalt om disse temaer, og dette fokus på beskrivelsen af, hvordan habitus etableres, giver også meget begrænset rum for en forståelse af, hvordan denne forandres og udfordres af pigerne. Hvad sker der, når skolen transformerer dem? Hvilke forskellige kvindelige identiteter er mulige? Hvordan udfordres den meget skarpe inddeling i en falloctrisk mandsdomineret sfære og en underlegen kvindelig sfære? Der er en tendens til, at aktørerne i analysen låses fast af habitus og af feministiske kategorier. Men når det er sagt, har bogen også i høj grad en styrke i sin grundige gennemgang af, hvordan mønstre etableres og kropsliggøres.

*Hanne O. Mogensen
Lektor
Institut for Antropologi
Københavns Universitet*